

UDK 811.163.6'367.625

Andreja Žele

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU

GLAGOLI NA *-IRATI* V DANAŠNJI SLOVENŠČINI

Prispevek obravnava status glagolov na *-irati* v današnji slovenski leksiki in njihove besedotvorne in skladenjske lastnosti in zmožnosti. Zlasti z vidika glagolskega vida je opozorjeno na nekatere posebnosti in vprašanja.

The paper treats the status of verbs formed with *irati* in the contemporary Slovene lexicon and their word-formation and syntactic properties. With respect to verbal aspect some special issues and questions are noted.

Ključne besede: glagolske novotvorjenke, obrazilo *-irati*, vid, dvovidska raba

Key words: verbal neologisms, the formant *-irati*, verbal aspect, biaspectual usage

1 Med nanovo tvorjenimi besedami so pogostejši tudi glagoli na *-irati* z vponsko različico *-iz-irati*. Mednarodnost tega obrazila prinaša tudi vidsko nevtralnost oz. nezazanamovanost – njegova posebnost namreč je, da mu vnaprej, brez konkretne rabe v besedilu, ne moremo določiti vida, tj. neomejenosti ali omejenosti trajanja oz. trenutnosti ali rezultativnosti določenega dejanja. Tako šele besedilna raba in besedilni čas določita njihov vid, kot kažejo zgledi: *Akcentirali so glavne ugotovitve, Vdrli so v Evropo in akulturirali dotedanje prebivalce, Spoznati moramo preprost proces, ki alkalizira naše telo, Treba je alocirati vse vire, Tudi na lokalni ravni bodo amandmirali predloge in jih obrazložiti, Pri večjem klubu pa bi se moral najprej ambientirati in si izboriti mesto v prvi postavi, Želite balirati komunalne odpadke in ovijati bale v folijo?, Politično temo so bulvarizirali, Državno upravo so centralizirali, Starega psa so zastonj čipirali ipd.*¹

O nedovršenosti ali dovršenosti glagolskega dejanja torej odloča konkretni uporabljeni pomen glagola – npr. nedovršenost dejanja izraža *asfaltirati* 'polagati asfalt' nasproti dovršenosti dejanja pri *promovirati* 'slovesno podeliti doktorski naziv'. Glede na korenski pomen se o dovršenem ali nedovršenem vidu glagolov na *-irati* odločamo tako, da so nekateri izmed teh glagolov nedovršni, npr. *aerizirati, asfaltirati, biljardirati, botanizirati, interesirati, jazzirati, jogirati, kajakirati, katalogizirati, kočirati, kolumnirati, logotipizirati, mafijizirati, ministrirati, moralizirati, muzicirati, pilotirati, špijonirati*, nekateri pa dovršni, npr. *amandmirati, aneksirati, nominirati*. Pri določenih glagolih pa brez možnosti vnaprejšnje opredelitve (npr. glede na korenski morfem) o dovršenosti ali nedovršenosti dejanja odloča sprotna raba, npr. pri *adresirati, aromatizirati, atestirati, birmati, centrirati, datirati*.

Načelno se prvotno nedovršni pomen glagolov na *-irati* prepozna po tem, da

¹ Zgledi so vzeti iz listkovne zbirke Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, ki je gradivni vir (zbiran od 1991) za Slovar novejšega besedja, ki nastaja na Inštitutu. V celotni obravnavi so tudi sicer upoštevane zbirke Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Spletna stran <http://bos.zrc-sazu.si>.

omogoča ali že kar zahteva predponsko obrazilo, npr. *preanalizirati*, *prediskutirati*, *sfabricirati*, *sfrizirati*, *zabetonirati*, *zbombardirati*, ki poleg dovršnosti praviloma povzroči pomenski premik glagola in lahko govorimo o novem leksemu.² Tako se ravno pri glagolih na *-irati* zaradi primarne nedovršnosti oz. vidske nevtralnosti in zaradi nezmožnosti drugotne nedovršnosti še bolj jasno kot sicer izraža pomensko-in skladenjskobesedotvorna vloga predponskih obrazil.³

Pri glagolih na *-irati* se samo še dodatno potrjuje, kako je vid odvisen od morfoloških, leksikalnih in skladenjskih lastnosti in specifičnosti posameznega jezika; smer vidskosti pa gre od pomena proti morfemskosti.⁴ To, da vid v izhodišču ostaja ujet v pomenju konkretnega glagola in v okviru njegovih strukturno- in pomensko-skladenjskih zmožnosti, označuje vid kot bistveno jezikovnosistemsko karakteristiko vsakega jezika. Specifičnost vida v smislu njegove vezanosti na posamezni jezik potrjujejo dosedanje kontrastivne študije. Slednje pa hkrati poudarjajo tudi nekatere splošnejše vsejezikovne vidske poteze – ena bistvenejših je zagotovo ta, da se znotraj vsakega jezikovnega sistema ločuje slovnični (morfološki), leksikalni (slovarski) in skladenjski vid, v besedilu pa ne moremo mimo razmerja vid – čas – naklon. Uporabo glagolskega vida je torej treba obravnavati v okviru stavčne povedi, ker je tesno povezan s skladnjo in celotno govorno situacijo (MØNNESLAND 2006: 155–56).⁵

2 O obrazilu *-irati*

V sodobni slovenščini je obrazilo *-irati* že ustavljena in samostojna tvorbeno prava, brez posredništva nemškega *-ieren*,⁶ lep dokaz za to je npr. količinska nadvlada glagola *kolapsirati* nasproti nemškemu *kolabirati* (nem. *kollabieren*), oboje v pomenu 'doživeti kolaps'; podobno sistemsko osamosvojitev obrazila *-irati* pri *telefonirati*

² Čistovidskih predponskih obrazil v slovenščini ni, čeprav se je tudi v slovenščini skušalo določiti potencialna čistovidska predponska obrazila (npr. RAMOVŠ 1952). Največkrat so bila navajana predponska obrazila s prevladujočo fazno vrednostjo, npr. *z-/s-*, *za-*; tovrstne sestavljenke bi bile (tudi) kot vidski par za glagole na *-irati* s prevladujočo nedovršniško rabo še najbolj sprejemljive. V sodobni hrvaščini za besedotvorne zmožnosti vidske parnosti pri glagolih na *-irati* opozarjata leksikografinji L. Hudeček in M. Mihaljević (2010).

³ Bistveno je opozorilo, da med glagolskimi predponskimi obrazili in glagolskimi priponami gre za pomemben razloček – ker je vloga predponskih obrazil vedno besedotvorna, pomeni, da je tudi tako izražana dovršnost vedno vezana samo na (glagolske) tvorjenke. Drugače je z glagolskimi priponami, ki so prav zaradi primarne vidske vloge razpoznavni morfem vsakega glagola; njihova besedotvorna vloga je drugotna, npr. *skočiti* : *skakati* ← *večkrat skočiti* (VIDOVIČ MUHA 1993: 163).

F. Miklošič uvršča npr. tvorbo iterativa v t. i. osnovotvorje, kot del pregibne besede pred fleksijskim morfemom, A. Schellander (1984) pa umešča vrste glagolskih dejanj na raven besedne pomenskosti (o tem prim. tudi VIDOVIČ MUHA 1993: 162).

⁴ Izraz vidskost je tu uporabljen za vse lastnosti vida, ki so vezane na morfologijo, leksiko ali skladnjo.

⁵ Med merili za določanje vida je v slovenščini tudi t. i. splošni ali brezčasni sedanjik (1976 : 328): *Na koncu dvoboja pa z njim prav kruto obračuna*. – *V teh sonetih z njim obračunava*, *Glasovi se delijo v dve skupini* ipd., v hrvaščini pa prihodnjik (SILIĆ): *Kad ga informiraš?* – *Kad ga budeš informirao?*

⁶ Latinsko obrazilo *-are/-ire* je prek francoskega nedoločniškega obrazila *-er/-ir* prešlo v nemško nedoločniško obrazilo *-ieren* in iz tega v *-irati* (iz nem. *-ier* in domačega *-a-ti*); iz grščine prek francoskega *-iser* in potem še prek nemškega *-isieren* je nastala različica *-izirati* z vpono *-iz-* (SKOK 1954: 25; 1955/56: 37, 39).

dovoljuje različica *telefonariti* v pomenu 'večkrat, pogosto telefonirati'.⁷ Navadno so (še) ekspresivno zaznamovane izpeljave s skladenjskopodstavnimi *doping, miting, mobing, šoping* v *dopingirati* ← *delati (si) doping, mitingirati* ← *imeti miting / biti na mitingu, mobingirati* ← *delati mobing, šopingirati* ← *delati šoping* ipd.

Sicer gre lahko tudi za samostojne tvorbe iz latinske podstave v katerem koli ne-romanskem jeziku – to so primeri t. i. »germanolatinizmov« tipa *revidieren* in potem slovensko *revidirati* (SKUBIC 1969/70: 50).

3 Glagolske izpeljanke na *-irati*

Pri glagolih na *-irati* in različicah na *-iz-irati* tvorbeno prevladujejo izpeljave, in sicer navadne izpeljave tipa *ekraniz-ira-ti* ← *dati/dajati na ekran*, bistveno manj je izpredložnih izpeljav tipa *v-program-ira-ti* ← *dati v program*, podobno *vkodirati* ipd.⁸

Pri izimenskih oz. izsamostalniških glagolskih izpeljankah na *-irati* je vidska raba zaradi postopkovno bolj prezentne tvorjenosti lažje in bolj nedvoumno določljiva oz. napovedljiva:

nedov.: *aerizirati, asfaltirati, biljardirati, botanizirati, interesirati, jazzirati, jogirati, kajakirati, katalogizirati, kočirati, kolumnirati, logotipizirati, mafjizirati, ministrirati, moralizirati, muzicirati* ← *iti se muziko, pilotirati, špijonirati*; nasproti **dov. in nedov.:** *adresirati, aromatizirati, atestirati, avtoportretirati, birmati, centri-rati, datirati*; nasproti **dov.:** *amandmirati, aneksirati, nominirati, promovirati*.

3.1 O vzporednosti izpeljav na *-irati* in *-ovati* se da govoriti le na sinhroni ravni in sicer pri izsamostalniških izpeljankah tipa *administrirati/pilotirati, županovati/kraljevati* ipd.

Izbirno uporabo *-irati* ali izvorno domačega (praslovanskega) *-ovati* torej omogočajo zlasti glagoli oz. glagolske izpeljanke s skladenjskopodstavnim *biti*, ki označujejo poklicno delovanje ali obstajanje v nekem procesu/delovanju: *kraljevati, dekanovati* ← *biti kralj/dekan, administrirati, advokatirati, amaterizirati, šminkirati, pilotirati* ← *biti za pilota* (nasproti npr. *akrobatiti*), *finiširati* ← *biti v finišu, piknikirati* ← *biti na pikniku, familizirati (se), getizirati (se), televizirati (se)* ← *vključiti se v famulijo/geto/televizijo* ipd.

Poleg skupne besedotvorne vrednosti ima *-ovati* še dodano modifikacijsko obrazilno vrednost 'ponavljalnosti, večkratnosti'; dvovidsko rabo obrazila *-ovati* pa imajo glagoli tipa *darovati* (nasproti: *obdarovati*), *dedovati* (nasproti: *podedovati*), *imeno-vati* (nasproti: *poimenovati*), *kadrovati* (prim.: *kadrirati*), *škodovati* (prim.: *škoditi*), *točkovati, žrtvovati* (več še v pogl. 4.2.1).

⁷ Besedotvorno ustalitev obrazila *-irati* v slovenščini tvorbeno-pretvorbno potrjuje Slovensko skladenjsko besedotvorje ob primerih zloženk A. Vidovič Muha (1988). Tudi že v srbohrvaščini in pa v današnji hrvaščini se potrjuje besedotvorna podomačitev oz. osamosvojitve in ustalitev obrazila *-irati* (JERNEJ 1959).

⁸ V okviru skladenjskega besedotvorja pri glagolskih izpeljankah A. Vidovič Muha (1985: 50) opozarja tudi na primere, ko pomen samostalnika omogoča natančnejšo oz. konkretnješo pomensko določitev (jedrnega) glagola *delati*, npr. *bakriti* ← prevleči, *namazati* z bakrom, *fižolčkati* ← igrati se s fižolčki ipd.

3.1.1 Za rabo priponskega obrazila *-irati* ali *-ovati* glede na tujo ali domačo besedotvorno podstavo imamo za zgled optimalni sinonimni par *funkcionirati* : *delovati*. Načelno velja domače obrazilo na domačo podstavo in prevzeto obrazilo na prevzeto podstavo, vendar z osamosvojitvijo obrazila *-irati* (oz. z njegovo oddaljitvijo od tujega izvora) in z vključitvijo v slovenski jezikovni sistem se je izpeljevanje z *-irati* razširilo tudi na domače besedotvorne podstave. Na (vsaj sinhrono) domače besedotvorne podstave se *-irati* razvršča v primerih *abecedirati*, *basirati*, *betonirati*, *gumirati*, *jodirati*, *lakirati*, *kanalizirati*, *kristalizirati* (*kristaliti*), *procesirati*, *slovenizirati*, *tonirati*, *tuširati*, *urinirati*, *vatirati*, *žetinirati*, *želirati*, *živcirati*; prihaja tudi do pomenskih razločkov tipa *anglizirati* 'uvajati angleško' nasproti *angležiti* 'uvajati angleščino', medtem ko npr. *tuširati* pomensko združuje 'delati s tušem' in 'prhati se'. Povsem že navadna je kombinacija prevzete besedotvorne podstave in domačega priponskega obrazila, npr. *boardati/bordati*, *bodibildati*, *dilati*, *diskati*, *downloadati*, *guglati/googlati*, *hekati*, *ircati* (danes že samo 'klepetati'), *mejlati*, *mitingovati*, *paničariti*, *piknikovati* (poleg: *piknikirati*), *politikovati* (nasproti: *politizirati*), *raftati*, *rapati/repati*, *rejvati*, *skejtati*, *surfati/srfati*, *svingati*, *trimati*, *zumati*, *žurati*; po analogiji *fenati*, *pipsati* in podobnih se poleg *tuširati* pogovorno uporablja tudi *tušati*.

3.1.2 Možne dvojnice (enakopomenke in hkrati raznopisnice) so še: *kadrovati/kadrirati nove ljudi*, *favlirati/favlati igralca*, *kočirati/kočijažiti*, *optimizirati/optimirati*, *perfekcionizirati/perfekcionirati vlogo*, *slovenizirati/sloveniti pisavo/imena*, *športirati/športati*, *zumirati/zumati posnetek*, *žurirati/žurati* ipd. odpirajo razmerja med domačimi in prevzetimi oz. internacionalnimi priponskimi obrazili.

4 Vidski nevtralizatorji?

Samonedovršnost ali prvotna nedovršnost glagolov na *-irati* je lahko neke vrste vidska nevtralizacija. Hkrati je nevtralizacija tudi dvovidskost – »dvovidski glagoli« je namreč samo slovnična oznaka, ki je z vidika skladenjskega vida oz. z vidika konkretnega skladenjskega pomena sicer nefunkcionalna oz. nenatančna, ker gre v bistvu bolj za možnost dvovidske rabe; glagoli so namreč glede na konkretno rabo vedno enovidski, načelno oz. z vidika potencialne rabe pa nekateri lahko nastopajo enkrat v vlogi nedovršnika in drugič kot dovršniki.

Izhodiščna teza je, da prav vsi glagoli imajo vid kot svojo inherentno lastnost, in sicer vsak glagolski pomen je ali nedovršni ali dovršni, brezvidskih glagolov ni.⁹ Izhajamo iz predpostavke, da so glagoli na *-irati* prvenstveno nedovršni. Načelno prednostni nedovršni pomen se prepozna tudi po tem, da veliko tovrstnih glagolov omogoča predponsko obrazilo, npr. *sfabricirati*, *sfrizirati*, *prediskutirati*, *zabetonirati*, *preanalizirati*, *zbombardirati* ipd. (KOROŠEC 1972: 205), in s tem najpogosteje uvaja ali spreminja tudi vrsto glagolskega dejanja ali t. i. aktionsart (imenovan tudi »notranji stroj glagolskega dejanja«, prim. JAKOPIN, 1966), ki izpostavlja tudi leksemski in skladenjski vpliv, slednji pa poudarja zlasti t. i. časovni okvir oz. stroj stavčne povedi.

⁹ O brezvidskih glagolih v primeru naklonskih glagolov govori F. Bezljaj (1948: 217).

4.1 Kot absolutno nedovršne ali samonedovršne lahko obravnavamo samo potencialne glagole z naklonskim skladenjskim pomenom, npr. *morati, moči, utegniti*, potem še *službovati, delovati, pogojevati* (nasproti dvovidsko rabljenim *darovati, dedovati*), v vlogi absolutne nedovršnosti sta tudi primitiva *biti* in *imeti*.¹⁰ Stalno ali absolutno dovršni pa so glagoli *črhiniti, deti, okrevati, planiti, šiniti* ipd. (RAMOVŠ 1952: 126), ki s svojo (sinhrono) netvorjenostjo samo še potrjujejo tesno povezavo med vidskostjo in pomenom.¹¹

Neznamovana je enovidska raba glagolov, kar se potrjuje zlasti pri glagolih tipa *biti, brati, mazati, rezati, pisati, trgati* ipd. Vendar kategorija vida v smislu dov/ nedov je dosledno slovnično speljana, čeprav je med vidskima pomenoma oz. med nedovršnikom in dovršnikom pomenski premik. Zato pa se glagoli lahko delijo glede na (splošno)pomensko zmožnost oz. nezmožnost predponskoobraziljenja v smislu ohranjanja linearnosti dejanja (»lineárni děj«), npr. pomoči, oditi, zarjoveti, in na tiste z predponskoobrazilno nelinearnostjo dejanja (»nelineárni děj«),¹² ko se netvorjeno dejanje premakne že na drugo pomensko področje v smislu rezultativnosti, npr. pri glagolih tipa *kuhati, pisati, delati, molčati*. Tu moramo opozoriti tudi na enovidskost mnogih t. i. samonedovršnikov (imperfektiv tantum) tipa *molčati, ležati, spat, ribariti, biti, rezati, žalostiti se* ipd. To so glagoli, ki nimajo pomenskih teženj h kakršnim koli spremembam in posledično tudi ne izkazujejo teženj k oblikovanju glagolskih vidskih parov (Авилова, 1976).

4.2 Naraščajoča dvovidska raba

Dvovidskost je samo slovnična opredelitev (tj. znotraj pomena meja med vidsko neomejenostjo in omejenostjo ni jasna in se zato nevtralizira), sicer se vsak glagol v konkretnem skladenjskem pomenu uporablja ali dovršno ali nedovršno. Tudi pri potencialni dvovidskosti je naravno, da pri konkretnem pomenu vedno prevlada nedovršnost ali dovršnost, in s tem se samo še potrjuje odločilnost leksemskega in skladenjskega vpliva na vidskost – v vsaki konkretni rabi potencialno dvovidskega glagola se vsakič kot ustrežnejšo izbere samo dovršno ali samo nedovršno obliko, s čimer se nevtralizirano dvovidskost sproti konkretizira.

S potencialno dvovidskostjo se ne izraža samo slovnična/morfološka ekonomičnost jezika, ampak tudi višja stopnja splošnosti obravnave glagolskega dejanja.¹³

¹⁰ A. B. Исаченко, 1960a: 174–75 ima posebej omenjane samonedovršniške glagole (imperfectiva tantum) tipa neparnih *imeti, biti*.

¹¹ Slovenska slovnica J. Toporišiča (2000: 348, 350) v zvezi z vidom in vidskostjo navaja tele primere: dvovidski, ne na *-irati*, so: *rodim, ubogam, tekem, darujem, žrtvujem, hasnem, okrevam, telefoniram* ipd.; nepredponskih dovršnih je malo: *blagoslovim, dejem, dobim, javim, jenjam, končam, kupim, ležem, lotim se, neham, padem, pičim, plačam, posodim, ranim, rečem, rešim, sedem, sežem, skočim, snamem, spremim, srečam, stopim, storim, trčim, treščim, udarim, velim, vržem, vzamem, zmagam*; samonedovršni glagoli (imperfektiva tantum): naklonski glagoli: *morati, smeti, moči*; glagoli stanja: *sedeti, ležati, stati, imeti*; glagoli enovitega dejanja: *delati, iti, čakati, svetiti, ljubiti, plesti, gnati, brati*; glagoli navade: *hojevati, videvati se*; samodovršni (perfektiva tantum) so trenutni glagoli, npr. *jekniti, počiti, pokniti*; posebni tip je *zaslišati* (nasproti *zaslišati* : *zasliševati*).

¹² O tem med drugimi tudi A. V. Isačenko (1960b: 14).

¹³ Lahko se tudi sklepa, da so v obdobju širjenja dvovidskosti izhodiščno in osnovno glagolsko bazo v

Lahko potemtakem naraščajočo oz. sorazmerno pogosto dvovidskost povezuje-
mo tudi s postopno manj osebnim ali posplošenim pristopom? – Lahko, če upošte-
vamo tezo, da glagolski vid lahko razumemo tudi kot tisti pomen glagola, ki izraža
naše subjektivno razumevanje z glagolom povedanega dejanja ali stanja, tj. pomen,
ki izraža, ali imamo v mislih dejanje (stanje) v njegovem poteku, nastopu ali dovrši-
tvi (RAMOVŠ 1952: 124).

4.2.1 Domači priponi *-a-* in *-ova-* sta še dodatni dokaz, da na možno dvovidsko
rabo vpliva oz. o njej odloča leksemski pomen konkretnega glagola, in zlasti zmo-
žnost konkretnega glagola, da lahko izrazno združuje več vrst glagolskega dejanja.

Glagoli *ne* na *-irati*, še dodatno in z vidika slovenščine še bolj jasno potrjujejo,
kako je prvotnost nedovršnosti ali dovršnosti odvisna od pomena (navedeni glagoli
so glede na glagolske skladenjskopomenske skupine izbrani iz elektronske različice
SSKJ z iskalnim pogojem **ati/iti*, *nedov* in *dov / dov* in *nedov* (1329), dodana razlaga
pa izraža prednostno vrsto vida).

Spodnji primeri potrjujejo, da je možna dvovidska raba vezana zlasti na glagole, ki
izražajo procesualnost in hkrati lahko tudi rezultat procesualnosti, npr. *birmati*, *kazno-
vati*, *križati*, in na glagole, ki lahko združujejo enkratnost in večkratnost dejanja/doga-
janja, npr. *eksati*, *jurišati*, *maščevati* ipd.; k vidski izbiri oz. razločevalnosti v konkretni
povedi pa prispeva tudi raba določenega časa. Primerjalno z drugimi slovanskimi jezi-
ki naj bi bil v slovenščini prednostni dovršni pomen (in pogostejši tudi pri enovidskih
glagolih), vendar gradivo oz. razlage v *SSKJ*-ju tega eksplicitno ne potrjujejo.¹⁴

- glagoli ravnanja/upravljanja: *birmati* (ga) 'podeliti birmo': Birmal ga je po-
možni škof, *darovati* komu 'oddati dar': Daroval je za poplavljenec, Darovala
mu je svojo mladost, *dedovati* 'prevzeti od dedov': Dedoval je po stricu, *eksati*
'izpiti na eks': Rad eksa, *filmati* 'prenašati na film': Filmal je ves prizor, Roman
so filmali in dramatizirali, *grešiti* 'kršiti zapovedi, pravila', *križati* 'pribijati na
križ', *nasledovati* 'prevzemati po drugem', *sidrati* 'pritrjevati s sidrom', *ško-
diti*/*škodovati* 'povzročati škodo', *teliti*/*teletiti* 'roditi, povreči tele', *tlakovati*
'polagati tlak', *točkovati* 'izražati/ocenjevati s točkami', *upoštevati* 'vključevati
v delo', *ustrahovati* 'spravljati v strah', *žigosati* 'opremljati z žigom', *žrtvovati*
'dajati/ponujati kot žrtev';
- glagoli govorjenja/mišljenja: *čestitati* komu 'izraziti čast' komu: Čestital mu je
za diplomu, Iskreno čestitam, *glasovati* 'izraziti svoj glas': Glasovali so proti
predlogu – Glasuje proti predlogu, *jamčiti* 'obvezati se za' kaj, *posvetovati se*
'razpravljati o', *praviti* 'seznanjati', *prerokovati* 'vnaprej pripovedovati', *zachte-
vati* 'izražati odločno hotenje';
- glagoli premikanja: *iti* 'premikati se, opraviti kako pot', *jurišati* 'iti/hoditi na
juriš', *prečkati* 'iti/hoditi/voditi prek', *romati* 'iti k/h, hoditi po';

jezikih sestavljali enovidski glagoli (Никулеску 1984: 116, 118).

¹⁴ Pregled *SSKJ*-ja, gradiva za Slovar novejšega besedja in besedilnih korpusov: Korpus Nova beseda: http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html. (Pregledano februarja 2011.) in Korpus slovenskega jezika Fida-PLUS: <http://www.fidaplus.net>. (Pregledano februarja 2011.); sicer pa je upoštevan del novejšje leksike, ki je bil na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša (ZRC SAZU v Ljubljani) sistematično zbiran od leta 1990 naprej.

- glagoli stanja: *dopasti se* 'biti všeč, ugajati', *prileči se* 'povzročiti telesno in duševno ugodje', *privoščiti* 'občutiti zadovoljstvo', *tekniti* 'vzbujati komu ugodje', *zaleči* 'imeti dovolj dober, zaželen učinek' ipd.

Vse pregledano pa potrjuje tezo, da noben poskus generaliziranja slovanskega aspektnega sistema ni vzdržal kritike (BEZLAJ 1948: 201). Že dolgo je namreč znano, da so v slovanskih jezikih različne možnosti rabe glagolskih vidov, zato je treba raziskati obsežnost vpliva konkretnega glagolskega pomena, konkretnega konteksta in zunajjezikovnega vedenja na vidsko rabo (pobuda za to v DERGANČ 2010a: 78, 79).

4.3 Različni primeri rabe vida

Vid se v povedi oz. besedilu stika s časom in naklonom, vrsta glagolskega dejanja pa povezuje vid s časovnimi okoliščinami kot so npr. dinamičnost, terminativnost, faznost, rezultativnost (Ницолова 2007: 95).¹⁵

Ker obstaja tudi kategorija časa v povedi, pogosto prihaja do nesovpadanja časovnih oblik glagola z njihovimi vlogami v povedi. Vendar posredovanje t. i. »časovnega načrta« v povedi se vedno uresničuje z leksemi (Потаенко 1984: 45, 50), tj. splošno se potrjuje, da je raba odvisna od vidske zmožnosti pomenja vsakega glagola posebej.

Posplošene trditve (tudi) za slovenščino so, da je vidska raba zlasti dovršnika prosta, tj. se uporablja v vseh časovnih oblikah, da se v historičnem sedanjiku vidske razlike, tj. raba dovršnika in nedovršnika, iz preteklika ohranijo (DERGANČ 2003) in da je skladenjskopomenska raba nedovršnika in dovršnika natančnejša v velelniku, npr. *spomni se, odpri oči: varuj se 'nadaljevanje dejanja'* (RAMOVŠ 1952).¹⁶

V večini besedil je najnavadnejše časovno zaporedje: sedanjik, preteklik, prihodnjik, in sedanjik glede na prednostni položaj omogoča rabo tako nedovršnikov kot dovršnikov.¹⁷

V spodnjem prikazu dovršne ali nedovršne rabe glagolov na *-irati* v slovenski skladnji je upoštevanih več dosedanjih razprav in ugotovitev (JAKOPIN 1966, KOROŠEC 1972, TOPORIŠIČ 2000, DERGANČ 2010a,b), metodološko pa je upo-

¹⁵ Потаенко Н. А. (1984) ločuje človeško usvojitev časovne zgradbe določene stvarnosti – tj. t. i. »gnozeološki aspekt« (43) in ubeseditev svojega videnja časovne zgradbe določene stvarnosti kot t. i. »komunikativni aspekt« (44); družbena oblika gibanja materije ima svoje prostorsko-časovne lastnosti, kar označuje kot »ontološki aspekt« (44).

¹⁶ V zvezi s široko uporabnostjo dovršnika je več koristnih potrditev, tu je ena izmed njih. Pričakovano je glede na vrsto tvorbe več tipov dovršnikov, eni tvorijo čistovidske pare, drugi ne, da se glede na različni tip dovršnosti eni lahko vključujejo samo v en čas, drugi dovršniki pa v več časov (Аркадьев 2008: 30, 31).

¹⁷ Sedanjiska raba glagolskih oblik je poudarjeno obravnavana v Slovenski slovnici (Toporišič 2000: 389–405): Prava sedanjost (čas govorjenja) in pravi sedanjik se navadno izraža z nedovršniki, z dovršniki pa samo pri glagolih rekanja, npr. *obljubim, povabim ...* ponujanje, npr. v obliki oglaševanja: *kupim, prodam ...* Brezčasni sedanjik se izraža z nedovršnikom. Pripovedni ali dramatični sedanjik prenese razmerje rabe nedov.–dov. iz preteklega časa. S sedanjikom izražamo prihodnost, kadar je iz sobesedila jasno, da ne gre za naklonskost, npr. *Ko pride, mi vse povej. Kdo mi odpre vrata?* Naklonska sedanjiska raba pa je v primerih *Nekaj od tega ti dam, če vse drugo kupiš, Ti ne greš?, Da mi ne prideš v kratkem pred oči ... Kateri v petih sekundah preteče ta krog? ...* Nedovršni sedanjik izraža istodobnost, npr. *Pravi, da poležava zaradi gripe, dovršni sedanjik pa zadobnost, npr. Pravi, da pride jutri* ipd.

števana delitev po Bondarku in Bulaninu (1967: 51–76); tu je prikaz vidske rabe glagolov na *-irati*:

4.3.1 Dovršna raba

1. Sedanjiška oblika glagola pri »fizičnem« pristopu (tj. bivanjsko-spoznavanjski vidik) ne izraža trajanja, ampak samo razmerje s trenutkom govorjenja, pri slovničnem pristopu pa sedanjiška oblika glagola izraža trajanje, na katerega se nanaša tudi trenutno govorjenje (Потаенко 1984: 45). Samo dovršniki rekanja izražajo dejanje sedanjosti v trenutku govorjenja (TOPORIŠIČ 2000: 348), npr. *Sugeriram, da se umaknemo, Apeliram, da se to uredi* (nasproti **Provociram, da se to uredi*) ipd.; izjave s performativnim glagolom so pogosto ubesedene z dovršnim sedanjikom, npr. *Blamiram se, ko to izrečem*.
2. Slovenska oblika dovršnih sedanjikov¹⁸ tipa *Imenujem, Predlagam, Naslovim* ima predvsem pomen abstraktne ali neaktualne sedanjosti in različne naklonske pomene, in le obrobno pomen prihodnosti (TOPORIŠIČ 2000: 390–94), npr. pomeni stavkov *Koliko zaslužnih lahko nominiraš v enem letu?, Koliko pisem adresiraš v enem dnevu?* so 'ponavadi imenuješ/nasloviš, lahko nasloviš, si sposoben nasloviti'.
3. Raba dovršnega sedanjika je lahko povezana tudi z neobstajanjem sekundarnega nedovršnika (DERGANC 2010a), in glagoli na *-irati* nimajo sekundarnega nedovršnika¹⁹:
Zjutraj stestiram svoje oči na drobnem tisku dnevnika, On se vselej stestira svoje oči na drobnem tisku dnevnika.
4. Konkretno dejansko posamezno dejanje: *Kaj bi vi raje optimizirali ali resetirali?*
5. Vzorčno ponavljalno dejanje: *Vedno mu uspe resetirati in vse nanovo sformatirati.*
6. Potencialni pomen, ki se lahko uresniči v vsakem trenutku: *Kaj vse ženska zaintrigira samo za to, da bi ziritirala svojo sovražnico!*
7. Vsota enkratnih konkretnih dejanj: *Zadnje čase se je delovno /z/individuliziral enostavno resetira, reciklira in nazadnje še samocenzurira ...*

¹⁸ Po. F. Ramovšu (1952: 129) sedanji dovršnik izraža sedanjost (trenutni glagoli), praviloma prihodnost, kot historični sedanjik v pripovedovanju preteklost, brezčasnost v refleksijah in pregovorih.

¹⁹ Od domačih oz. neprevzetih glagolov so tovrstni še *popiti, pojesti, najesti se* ipd.

4.3.2 Nedovršna raba

1. Pri posplošeno-dejanski rabi je navadnejša oz. nezaznamovana nedovršna raba (TOPORIŠIČ 2000: 350–51) v tem smislu, da jo v nekaterih primerih rabimo tudi namesto dovršne /.../ *To osebo je **anketiral** naš novinar. – Mi je kdo **telefoniral** danes dopoldan? – Kdo je **konzultiral** tega strokovnjaka?* v pomenih 'izpraševal/izprašal', 'klical/poklical', 'se posvetoval / vprašal za nasvet'.²⁰
2. Konkretni procesni pomen v nepretrganem trajanju: *Tu je **parlamentirala** in **meditirala**.*
3. Vzorčno ponavljalno dejanje: *Vsak večer **raportira** nadrejenemu.*
4. Kratko (kratnostno neomejeno) dejanje: *Občasno **je** z medklici **iritiral** nasprotnika.*
5. Kratko (kratnostno omejeno) dejanje: *Že dvakrat **so** ga **suspendirali**.*
6. Potencialni pomen, ki se lahko kadar koli uresniči: *Uspešno **je** **konkuriral** z večjimi firmami.*
7. Splošni dejanski pomen – opozori na sam obstoj dejanja: *Svojčas **so** ga **sponsorirali**.*

4.3.3 Tekmovalnost med dovršno in nedovršno rabo

1. Konkretni ali splošni dejanski pomen: *Enkrat **telefoniral**.*
2. Vzorčno ponavljalno (kratnostno neomejeno) dejanje: *Znala je **animirati** mladino.*
3. Vzorčno ponavljalno dejanje:²¹ *Tam **skicirajo**, **pozirajo**, malo tudi **poetizirajo***
...
4. Potencialni pomen, ki se lahko kadar koli uresniči: *Javnost je **včasih celo dobro šokirati** ...* 5) Vzorčno ponavljalno (kratnostno omejeno) dejanje: *Med nastopom je dvakrat je živčno **argumentiral** očitke.*

²⁰ O posplošeno-dejanski rabi nedovršnika navaja Slovenska slovnica naslednje: »Nedovršni glagoli so nasproti dovršnim nezaznamovani v tem smislu, da jih v nekaterih primerih rabimo namesto njih. /.../ *Ta sod je delal res dober sodar. – Me je kdo klical danes dopoldan? – Kdo je vabil tega človeka na svobodo? – Si ti to res pisal?* Mišljeno: 'napravlil', 'poklical', 'povabil', 'napisal'.« (TOPORIŠIČ 2000: 350–51). Vendar ob opazovanju ruskih zgledov splošno-dejanskega nedovršnika hitro ugotovimo, da bi v mnogih zgledih v slovenščini sicer res uporabili nedovršnik, v nekaterih oba vida, v nekaterih pa je raba nedovršnika za izražanje celostnega dejanja vprašljiva ali nemogoča (prim. DERGANČ 2003): *Ste **brali** (ND) **Vojno in mir**?, **Včeraj so po radiu poročali**, da bo danes deževalo, **Ste danes že kosili**?, **Kdo je zidal Zimski dvorec**?, **Kdaj boš večerjal**?, nasproti *Moj stric se je ***vzpenjal** na Everest, **Si kdaj *razbijal** dragoceno vazo?, **Si kdaj *zguljal** dežnik?* V gornjih stavkih ni mogoče trditi, da ima nedovršnik nevtralen pomen in samo poimenuje dejanje, zdi se, da ohranja pomen procesnosti ali ponavljanja, kar onemogoča razumevanje teh stavkov kot opisov enkratnega celostnega dejanja.*

²¹ Kontrastivno na rabo opozarja Derganc (2010a): V slovenščini se ponavljajoče oz večkratno dejanje izraža z dovršnikom ali nedovršnikom: To se pogosto *zgodí* /dogaja (dov./nedov.). Ta vlak *pride/prihaja* ponavadi z zamudo (dov./nedov.).

Pač pa je v naslednjih stavkih poleg verjetno pogostejšega dovršnika mogoč tudi nedovršnik, morda zato, ker kontekst prispeva k razumevanju, da gre za enkratno celostno dejanje: *Koliko stane ta knjiga? Ne vem, **kupil/ kupoval** jo je brat. **Kdo je danes kupil/kupoval** kruh?*

4.3.3.1 Opozorila na pomenske razločke pri možni nedovršni ali dovršni rabi:

1. Če je pri vzporednih stavkih z dovršnikom in nedovršnikom mogoče opaziti učinek 'pričakovanosti' pri rabi dovršnika (DERGANC 2010a), npr. *Si bral ta članek?* nasproti *Si prebral ta članek?*, v primeru *Si akceptiral ta članek?* pomenski razloček ni ubeseden, lahko je samo situacijski oz. kontekstualni.
2. Izjave s performativnim glagolom so pogosto ubesedene z dovršnim sedanjekom, npr. *Apeliram* (dov./nedov.) *na vas, da to čimprej uredite. Vendar hkrati vas agitiram za daljše strokovno sodelovanje* (nedov.); nedovršniška raba performativa izraža aktualno sedanjost, dovršniška raba pa ima tudi modalno prvino in zato izraža neaktualno sedanjost (BONDARKO 1967).

5 Obsežnost glagolskih tvorjenk na *-irati*

Pri glagolih oz. glagolskih tvorjenkah na *-irati*, ki so nagnjeni k vidski nevtralizaciji, pa se pri konkretnem glagolskem pomenu jasneje kot sicer izrazi leksikalni in skladijski vpliv na določitev vida. Pretežno so to novotvorjeni glagoli v slovenščini s prevzetimi samostalniki v besedotvorni podstavi, prevzeti samostalniki pa si poglagolitvijo pridobijo večje skladijske in besedilne zmožnosti.

Dvovidskost pri glagolih dopušča določeni leksemski pomen, ki lahko izraža procesualnost, glede na skladijski pomen pa tudi rezultativnost procesualnosti.

5.1 Pri zbrani novejši leksiki, ki še ni mogla biti upoštevana v *SSKJ*, ni naključje, da prevladujejo glagoli na *-irati* kot izsamostalniške izpeljanke (z navadno prevzetimi samostalniki v skladijski podstavi); in obrazilo *-irati* glede na široko distribucijo in na širše vidske zmožnosti daje kar najoptimalnejše možnosti poglagoljevanja. Homonimno rabo pa razbija razločevalna raba npr. *kadrirati film* nasproti *kadrovati* (redkeje: *kadrirati*) *nove ljudi* ipd.

Spodnji zgledi novejše rabe odkrivajo tudi skladijske lastnosti, ki gredo v smeri oženja in poenostavljanja vezljivostnih zmožnosti. Zaradi zadostne koncentracije raztopljenega kisika, vode ni potrebno *aerirati* 'ozračiti', *Akcentirali* so glavne ugotovitve, Vdrli so v Evropo in *akulturirali* dotedanje prebivalce, Spoznati moramo preprost proces, ki *alkalizira* 'razkislil' naše telo, Zagotovljeno mora biti, da procesi morajo zahtevati in *alocirati* vse vire, Na lokalni ravni so oblikovali amandmaje k besedilu, tako da bodo praktično spoznali, kako *amandmirati* predloge in jih obrazložiti, Pri večjem klubu pa bi se moral najprej *ambientirati* in si izboriti mesto v prvi postavi, Nobena krema ne odpravlja ničesar – le vlažijo, hranijo, *antioksidirajo*, Ustavno sodišče je moralo *arbitrirati*, ali bodo v konkretnem primeru nastale protustavne posledice, Bila je sposobna *artikulirati* univerzalni interes mlade generacije, Z različnimi načrtnimi postopki družbene prevzgoje nameravajo *ateizirati* ves narod in vso družbo, Želite *balirati* komunalne odpadke in ovijati bale v folijo?, Redno je *bildal* telo, Politično temo so *bulvalizirali*, Državno upravo so *centralizirali*, V torek pozno popoldne je Dars začel *cestniniti* tovorna vozila na pomurskem avtocestnem kraku, Če bi res rad pregledal vse v nulo, bi moral vse razdirati in *čekirati*, Starega psa so *čipirali* zastoj, Umivati in *deodorirati* se je seveda trebal, Dolga leta je *de-*

sničaril v slovenskem prostoru, Digitaliziral je in še digitalizira vse, kar je uporabno na daljši rok, Veliko filmov so tudi ekranizirali, Strokovne teme tudi *esejizirajo*, Okoljska vprašanja ni potrebno še dodatno *etnizirati*, Evangelizirajo okolje, Drugega je treba *familiarizirati*, ga dobesedno vpotegniti v družino, mu dati hčer, Vse okoli sebe *fantira* in *fantiral* je tudi leta prej, Skušajo *getizirati* slovenščino, Začnite od najdaljše injekcije *injektirati* pripravek vse dokler material ne pride do ciljne snovi, Načrtujemo, da bomo v naslednjem letu uspeli *inkubirati* do pet podjetij, Najbolj sem ponosen da imamo ekipo, ki zna *inovirati* na vseh področjih, Ceneje bo ujeti ptico in potem fotko primerno *kadrirati nasproti* Ne bo mogel več *kadrirati/kadrovati* svojih ljudi v gospodarstvo, Država ni smela na nacionalni osnovi *kantonizirati* in deliti, Človeštvo se je začelo *kibernetizirati* in se je *virtualiziralo* v docela predrugачenih razmerah skupnosti, Ponudnik mora biti sposoben tiskovino natisniti oziroma izpisati, *konfekcionirati* in oddati v distribucijo, Sodobna družba res želi vse *medikalizirati* – osebnost, ljubezensko življenje, *Oscenaril*, posnel, zmontiral, ozvočil in produkcijsko zapakiral je film in ga pogosto sam tudi projiciral, Podtalnica najprej *ozonira* v bazenih za ozonizacijo, nakar teče prek peščenih filtrov in prek filtrov z ogromnim ogljem, Blago je potrebno *paletizirati*, Intenzivno je *terapirala* in tudi ogromen napredek naredila, Mesto so plinificirali in *toplificirali*.

Izpeljanke na *-irati* se vedno pogosteje tudi predponskoobrazilijo. Prevzeto predponsko obrazilo *de-* je v pomenu 'ukinjanja' v *S tem korakom se da vaš Facebook račun deaktivirati*, *Mislim, da našega zgodovinarja ni potrebno debalkanizirati*, ker mislim, da ni niti šovinistično, niti nacionalistično, podobno še: *defeminizirati*, *deinstitucionalizirati*, *dekofeinizirati*, *dekomprimirati*, *dekontaminirati*, *dekriminalizirati*, *demotivirati*, *denominirati*; s pomenom 'ukinjanja' tudi obrazilo *raz-*: *razminirati*; predponsko obrazilo *do-* 'doseganje določene meje': *dokapitalizirati*, *doštudirati*; predpona *v-* kot del izpredložne izpeljave v glagolih tipa *vprogramirati*; predponski obrazili *za-* in *z-/s-* s faznim pomenom 'začetnosti ali končnosti': *zanimirati*, *zablefirati*, *zadebatirati se*, *zaintrigirati*, *sformatirati*, *zlobirati*, *zrelaksirati*.

5.2 Nenovi glagolski leksemi na *-irati* (npr. v *SSKJ*), izbrani glede na pomen-ske (vezljivostne) skupine, so lahko drugotne (vzporedne) glagolske tvorjenke ali pa enobesedne različice rabljenim opisnim zvezam, npr. *abonirati/naročiti se v gledališču*, *adresirati/nasloviti pismo*, *aklimatizirati/prilagoditi sobne rastline*, *alarmirati/obvestiti gasilce*, *bandažirati/obvezati roko*, *bazirati/temeljiti na delu*, *biljardirati in kvartati* 'igrati biljard in karte' v kavarni, *delegirati/določiti za delegata*, *downloadati/prenašati datoteko*, *evakuirati/umakniti ranjence*, *parfumarati/odišaviti obleko/obleke*, *vitaminizirati* 'dodajati vitamine v' hrano ipd.

5.3 Poudarjena sestavina glagolskih novotvorjenk na *-irati* je pogosto tudi 'ekspresivnost': *emtivizirati*, *naspidirati* (sleng), *piknikirati*, *samoorganizirati*, *skulirati* (*se*) (sleng), *slalomirati*, *televizirati se*, *zašminkirati* (sleng), *zrelaksirati*, *žurirati* ipd.

6 Prevladujoča težnja v tožilniško vezavo

Pri glagolih oz. glagolskih izpeljankah na *-irati*, ki zaradi pogoste izsamostalniške izpeljave navadno že vključujejo sredstvo ali vsebino, je opazna težnja k neznamovani tožilniški vezavi (z udeležensko vlogo prizadeto ali cilj dejanja) – tako z vidika splošne kot terminološke rabe lahko govorimo o tipični (terminološki) tožilniški vezavi, npr. pri *balirati železne odpadke/hmelj/krmo/seno, diplomirati/magistrirati/doktorirati zgodovino* (še vedno pogostejša uporaba *diplomirati iz zgodovine/na zgodovini*), *dopingirati športnika, džezirati na trobento, ekranizirati gledališče, fikcionalizirati pot, foulirati nasprotnika filetirati sardele, kanonizirati Cankarja, klimatizirati prostor, misijonariti vero in vrednote, pamfletirati dogodke, parcelirati zemljišče, pilotirati motornega zmaja, preblefirati nastop, raketirati mesto, robotizirati celico za varjenje, sponzorirati dejavnost, žirirati prispevke*; tudi izpeljanke iz predložne zveze tipa *vprogramirati v rom* ipd.

Glagoli tipa *solidarizirati se*, npr. *solidarizirati se z bojem koroških Slovencev*, se vedno pogosteje uporabljajo s tožilniško vezavo, npr. *solidarizirati boj koroških Slovencev* v pomenih 'podpreti, odobriti boj ...', podobno še *specializirati se v jezikoslovju* in *specializirati jezikoslovje*.²² To velja tudi za glagole brez prostega morfema *se*, npr. poleg *špijonirati za kom* tudi *špijonirati koga*.

Tudi t. i. široka terminologizacija omogoča (ponovno) prehajanje določenega glagola tudi v smer determinologizacije, ki glagolu s širjenjem pomenja daje vezljivostne zmožnosti, najprej in prednostno v smer najbolj navadne tožilniške vezave: *akcentuirati besede* (jezikosl.) > *Vulgarnost v svojem delu premočno akcentuirajo*; *alimentirati otroke* (prav.) > *alimentirati investicijske sklade iz amortizacije, kanalizirati reko* (teh.) > *kanalizirati družbene interese* (publ.), *kapitalizirati obresti* (fin.) > *kapitalizirati prihranke* (ekon.) > *kapitalizirati obrt, profilirati brus* (teh.) > *profilirati raziskovalne ustanove* ipd. Pogosta zaktualizirana raba sčasoma lahko zabriše smer /de/terminologizacije, npr. *normirati cene/stroške/volitve* – *normirati knjižni jezik* (jezikosl.), *normirati izdelek* (teh.). *kanalizirati* (*kanalizirati vodo/rečni tok* (teh.)) : *kanalizirati manko ideološke identitete v delo, kanalizirati dobičke v nogavice* ipd.

7 Za sklep

Pri glagolih na *-irati* se samo še dodatno potrjuje, kako je vid odvisen od morfoloških, leksikalnih in skladenjskih lastnosti in specifičnosti posameznega jezika; smer vidskosti pa gre od pomena proti morfemskosti. V novejši leksiki prevladujejo izsamostalniške glagolske izpeljanke na *-irati* in so najvitalnejša besedotvorna vrsta tudi za vse nadaljnje poglagoljevanje sproti prevzemanih samostalnikov. Zaradi izsamostalniške motivacije glagolskih izpeljank na *-irati* se zlasti strukturnoskladenjsko

²² V teh primerih ne gre za prostorsko-časovno prehajanje dejanja na drugega udeleženca, ker ta drugi udeleženec z udeležensko vlogo vsebine dejanja (Vs_d) samo natančneje določa vsebino dejanja v povedju. Dejanje torej ostaja samo v okviru osebkovega delovanja in zato je prostomorfemski *se* s 'povratnostjo' kot pomenskosestavinsko stalnico lahko opuščen. Vendar o možnosti tožilniške vezave lahko govorimo samo v primerih vsebinskega udeleženca, medtem ko se živi delujoči udeleženec izraža z orodniško vezavo, npr. *solidarizirati z junakom* ipd.

poenostavlja tudi ta del glagolske vezljivosti, tj. občutno se povečuje pogostnost samotožilniške (nepredložne in predložne) vezave.

VIRI IN LITERATURA

- Наталья СЕРГЕЕВНА АВИЛОВА, 1976: *Буд глагола и семантика глагольного слова*. Москва: Издательство Наука.
- Премысл АДАМЕЦ, 1978: Образование предложений из пропозиций (в современном русском языке. Praha: Univerzita Karlova.
- П. М. АРКАДЬЕВ, 2008: Уроки литовского языка для славянской аспектологии. *Славянское языкознание*. XIV Международный съезд славистов, Охрид. Москва: ИНДРИК. 28–43.
- France BEZLAJ, 1948: Doneski k poznavanju glagolskega aspekta, *Slavistična revija* 1. 199–220.
- Александр В. БОНДАРКО, Лев Львович БУЛАНИН, 1967: *Русский глагол* (Пособие для студентов и учителей). Ред. Ю. С. Маслова. Ленинград: Издательство Просвещение.
- Александр В. БОНДАРКО, 1971: Грамматическая категория и контекст. Ленинград: Издательство »Наука«.
- Aleksandra DERGANČ, 2003: Nekaterе razlike v rabi dovršnega oz. nedovršnega vida v ruščini in slovenščini. *Slavistična revija* 51/ posebna št. 67–79.
- , 2010a: Še nekatere razlike v rabi glagolskih vidov v ruščini in slovenščini. *Slavistična revija* 58/1. 73–80.
- , 2010b: Dve zanimivi obravnavi razlik v kategoriji glagolskega vida v slovanskih jezikih. *Izzivi sodobnega jezikoslovja*. Ur. Vojko Gorjanc in Andreja Žele. Ljubljana: Založba FF. 185–191.
- Виктор С. ХРАКОВСКИЙ, 2007: Грамматический потенциал глагольной лексики. *Зборник Матице српске за славистику* 71–72. Нови Сад. 76–91.
- Lana HUDEČEK, Milica MIHALJEVIĆ, 2010: *Glagoli na -irati kao morfološki i leksikografski problem: Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa Riječki filološki dani*. Reka: Filozofski fakultet. 503–517.
- Александр В. ИСАЧЕНКО, 1960a: *Грамматический строй русского языка в сопоставлении с словацким*. Морфология. Часть вторая. Братислава: Издательство словацкой академии наук.
- Aleksander V. ISAČENKO, 1960b: Slovesný vid, slovesná akce a obecný charakter slovesného děje. *Slovo a slovesnost* 21/1. 9–16.
- Franc JAKOPIN, 1966: K tipologiji slovenskega in ruskega jezika. *Jezik in slovstvo* 11/6. 176–182.
- Josip JERNEJ, 1959: Glagoli na *-irati* u XVII. i XVIII. stoleću. *Filologija* 2. Zagreb: JAZU. 31–40.
- Tomo KOROŠEC, 1972: Nekateri slovenski nedovršni glagoli v dovršni funkciji. *VIII. Seminar SSJLK*. 202–215.
- Korpus Nova beseda: http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html. (Pregledano februarja 2011.)
- Korpus slovenskega jezika FidaPLUS: <http://www.fidaplus.net>. (Pregledano februarja 2011.)
- Majda MERŠE, 2006: Glagolski vid v povezavi z drugimi glagolskimi kategorijami v knji-

- žnem jeziku 16. stoletja. *Slavistična revija – Slovensko jezikoslovje danes* 54/posebna št. 159–173.
- Tjaša MIKLIČ, 2007: Metafore o načinih gledanja na zunajjezikovna dejanja v obravnavanju glagolskega vida. *Slavistična revija* 55/1–2. 85–103.
- Svein MØNNESLAND, 2006: Je li glagolski vid sintaktička kategorija. *Sintaktičke kategorije*. Ur. Branko Kuna. Osijek: Filozofski fakultet, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovje. 145–157.
- Руселина НИЦОЛОВА, 2007: Темпоральная специфика имперфективных глаголов с „пустыми“ приставками в болгарском языке. *Зборник Матице српске за славистику* 71–72. Нови Сад. 92–102.
- P. И. НИКУЛЕСКУ, 1984: От безвидового языка к видовому. *Вопросы языкознания* 2. 115–121.
- Елена В. Падучева, 2007: Зеркальная симметрия прошедшего и будущего. *Зборник Матице српске за славистику* 71–72. Нови Сад. 63–71.
- Н. А. ПОТАЕНКО, 1984: К языковому освоению временной структуры действительности. *Вопросы языкознания* 6. 43–53.
- Fran RAMOVŠ, 1952: *Morfologija slovenskega jezika*. Skripta, prirejena po predavanjih prof. dr. Frana Ramovša v l. 1947/48, 48/49. Ljubljana: DZS.
- Anton SCHELLANDER, 1984: Glagolski vid v luči sodobnih teoretskih razmišljanj in kali njegovega zapaznja v Bohoričevi slovnici. *Slavistična revija* 32/3. 223–30.
- Petar SKOK, 1954: Sufiks *-irati* u službenom govoru. *Jezik 1*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo. 25.
- , 1955/56: O sufiksima *-isati*, *-irati* i *-ovati*. *Jezik 2*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo. 36–43.
- Mitja SKUBIC, 1969/70: Besedni romanizmi v slovenskem časopisnem jeziku. *Jezik in slovnstvo* 15/2. 45–54.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) I–V*, 1970, 1975, 1979, 1985, 1991. Ljubljana: DZS.
- Jože TOPORIŠIČ, 1976, 2000: *Slovenska slovnica*. Prva in četrta prenovljena in razširjena izdaja. Maribor: Obzorja.
- , 1982: *Nova slovenska skladnja*. Ljubljana: DZS.
- Ada VIDOVIČ MUHA, 1985: Primeri tvorbenih vzorcev glagola. *XXI. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 47–61.
- , 1988: *Slovensko skladijsko besedotvorje ob primerih zloženek*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Partizanska knjiga.
- , 1993: Glagolske sestavljenke – njihova skladijska postava in vezljivostne lastnosti (Z normativno slovensko-nemškim vidikom). *Slavistična revija* 41/1. 161–192.

SUMMARY

In contemporary Slovene the formant *-irati* is an established or independent word-formational element, no longer connected to German *-ieren*. Verbs in *-irati* give additional confirmation about how aspect is dependent on the morphological, lexical, and syntactic properties and peculiarities of a particular language; the direction of aspectuality goes from meaning to morphemicity. The imperfectivity or perfectivity of a verbal action is thus determined by the verbal meaning used, e.g., imperfectivity of action is expressed in *asfaltirati* ‘to lay asphalt’

in contrast to the perfectivity of action in *promovirati* ‘to ceremonially bestow the title of doctor’. In verbs built with *-irati*—because of their primary imperfectivity or aspectual neutrality and because of the impossibility of secondary imperfectivity—the semantic and morphosyntactic role of the prefixal formant becomes even clearer than is usual. In newer lexical items post-nominal verbal derivatives in *-irati* prevail and are the most dynamic word-formational type for productive formation of verbs from borrowed nouns. Because of the post-nominal motivation of the verbal derivatives in *-irati* especially this part of the structural syntactic properties of the verbal valence are simplified, i.e., the frequency of accusative only (with and without a preposition) government is considerably increased.